

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁRSKE KOMBINOVANÉ ŠTÚDIUM

2010 – 2013

BAKALÁRSKA PRÁCA

Martina Mitická

Sexizmus a násilie ako produkt zábavného priemyslu

Praha 2013

Vedúci bakalárskej práce:

JUDr. Martin Solík, PhD.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2010 - 2013

BACHELOR THESIS

Martina Mitická

Sexism and violence as a product of the entertainment industry

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

JUDr. Martin Solík, PhD.

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená bakalárska práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Všetku literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitých zdrojov.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitetnej knižnici.

V Prahe dňa.....

Martina Mitická

Pod'akovanie

Chcela by som poďakovať vedúcemu práce JUDr. Martinovi Solíkovi, PhD. za pedagogické usmernenie, cenné rady a podnety v priebehu konzultácií a tiež za jeho trpezlivosť a podporu.

Anotácia

Bakalárska práca sa zaoberá problematikou vplyvu sexizmu a násilia v zábavnom priemysle na človeka. Zámerom práce je priniesť teoretické poznatky o násilí ako takom, o sexuálnom násilí a o násilí v médiách. Cieľom práce je predovšetkým poukázať na problém – vplyv televízie a iných médií so sexuálnym a násilným obsahom na človeka a následný návrh na riešenie tohto problému. Práca je rozdelená do troch kapitol. Podstatou prvej kapitoly je vysvetliť samotné pojmy: sexizmus, násilie, vznik médií a ich zábavnú funkciu. Druhá kapitola práce je venovaná konkrétnym účinkom sexizmu v médiách, konkrétnemu televízному a sexuálnemu násilíu, daným normám a smerniciam. Obsah tretej kapitoly je zameraný najmä na vplyv masmédií na recipienta, televízne návyky a reakcie na násilie v televíznych programoch a s nimi spojený výskum.

Kľúčové pojmy

Agresia, film, funkcia médií, masmédiá, násilie, sexizmus, televízia, vplyv médií, výskum

Annotation

Bachelor thesis deals with the impact of sexism and violence in the entertainment industry to human. The aim of this work is to bring theoretical knowledge about how such violence, the sexual violence and violence in the media. The work is primarily a demonstration of the problem – the influence of television and other media with sexual and violent content on the man and the subsequent proposal to solve this problem. The work is divided into three chapters. The essence of the first chapter is to explain the very concepts: sexism, violence, establishment media and entertainment functions. The second chapter is devoted to specific effects of sexism in the media, television and the particular sexual violence, set standards and guidelines. The third chapter is focused mainly on the impact of mass media on the recipient, television habits and response to violence in television programs and the related research.

Key words

Aggression, mass media, media function, media influence, movie, research, sexism, television, violence

OBSAH

ÚVOD	8
1 MÉDIÁ A SEXIZMUS	10
1.1 Vznik a rozvoj médií	10
1.2 Film ako masové médium	11
1.3 Čo je sexizmus	12
1.4 Pojem násilie a agresia	14
2 NÁSILIE A PORNOGRAFIA	16
2.1 Účinky sexizmu	16
2.2 Sexuálne násilie	20
2.3 Televízne násilie	21
2.4 Médiá, násilie a kriminalita	23
2.5 Kam sa podeli sexuálne normy?	26
2.6 Rámec zákona a smerníc	28
3 VPLYV SEXIZMU A NÁSILIA NA RECIPIENTA	29
3.1 Vplyv masmédií	29
3.2 Televízne obsahy s násilnou tematikou a potreba mediálnej výchovy..	29
3.3 Televízne návyky	31
3.4 Reakcie na násilie v televíznych programoch	36
ZÁVER	40
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV	42
ZOZNAM GRAFOV	44

ÚVOD

Masové médiá ako významný činiteľ ovplyvňujúci verejnú mienku sa nezriedka podieľajú na vzniku a intenzite násilností, etnicky motivovaných stretov, posilňovaní negatívnych stereotypov a šírení etnickej a národnostnej neznášanlivosti. Médiá však na druhej strane môžu prispievať aj k rešpektovaniu odlišností iných kultúr a k dosiahnutiu slobodnej a rovnocennej výmeny medzi jednotlivými etnickými skupinami v spoločnosti. Keď masovokomunikačné prostriedky, v tých najjednoduchších formách, začali dobývať svet plnili len svoje hlavné poslanie. Postupom času zovšedneli a začali sa hľadať možnosti ako prilákať a udržať si záujem. To spôsobilo, že verejnosti sa začalo prezentovať to, čo ju najviac zaujíma – škandály, vraždy, drastické zábery a filmy bez ohľadu na ďalšie následky. Násilné obsahy v médiách sú tie, v ktorých sa samoúčelne, bez kontextového opodstatnenia predstavujú a zvyrazňujú určité formy správania spôsobujúce fyzickú, psychickú, materiálnu, emocionálnu a sociálnu škodu. Toto násilie býva kombinované s vulgárnym jazykom, erotikou, nahotou alebo sexom. Samotný názov „mediálne násilie“ prezrádza fakt, že ho možno nájsť vo všetkých druhoch médií.

Cieľom mojej bakalárskej práce bolo zistiť, aký druh filmu respondenti najčastejšie pozerajú, ďalej, či sledovanie filmov so sexuálnym obsahom a násilím ovplyvňuje ich správanie, ako hodnotia správanie televízneho hrdinu vo filme a jeho potenciálne dôsledky v realite a ako posledné som skúmala reakcie vybranej skupiny ľudí na videné násilie v televízii.

Bakalárska práca sa člení na 3 kapitoly. V prvej kapitole som sa venovala teoretickému vymedzeniu základných pojmov súvisiacich so vznikom a rozvojom médií, so sexizmom a násilím.

V druhej kapitole som rozobrala účinky sexizmu, televízne a sexuálne násilie, následky sexizmu v oblasti kriminality.

Posledná, tretia kapitola, je venovaná výskumu vplyvu sexizmu a násilia na recipienta, televíznym návykom.

Na vizuálne zobrazenie som použila grafy, ktoré majú slúžiť k tomu, aby som poskytla čo najprehľadnejší pohľad na daný problém a aby som priniesla čo najpresnejšie informácie týkajúce sa danej témy.

Teoretické poznatky som čerpala z odborných literatúr z oblasti masmédií, z oficiálnych internetových stránok a z vlastných vedomostí. Štatistické údaje sú čerpané z oficiálnych internetových štatistických stránok.

1 MÉDIÁ A SEXIZMUS

1.1 Vznik a rozvoj médií

„Proces komunikácie bol neoddeliteľnou súčasťou organizácie dávnych spoločností a prebiehal najmä v rámci náboženských, politických a vzdelávacích inštitúcií. Už v minulosti bol prítomný prvok rozsiahleho (masového) šírenia myšlienok. Vtedy mal podobu šírenia politickej a náboženskej uvedomelosti a záväzkov. Už na počiatku stredoveku mala cirkev k dispozícii dômyselné a účinné prostriedky, ktorými zaistovala prenášanie informácií ku všetkým ľuďom bez výnimky. Tento proces môžeme nazvať masovou komunikáciou, aj napriek tomu, že bol do značnej miery nezávislý na akomkoľvek „médiu“ v dnešnom zmysle slova. Hneď, ako sa objavili nezávislé médiá v podobe tlačeného slova, predstavitelia cirkvi i štátu boli znepokojení možnou stratou kontroly a novými možnosťami, ktoré sa otvárali pre šírenie nových a odlišných ideí.“¹

V dejinách masových médií sa zaoberáme 4 hlavnými prvkami, ktoré vstupujú do najrôznejších vzájomných interakcií a v širšom živote spoločnosti majú rôznu stupeň dôležitosti. Sú to prvky ako: konkrétne komunikačné účely, potreby; technológie slúžiace pre verejnú komunikáciu na určitú vzdialenosť; formy spoločenskej organizácie, ktoré poskytujú zručnosti a systémy pre vytváranie a distribúciu; organizované formy vládnutia vo „verejnom záujme“.

¹ McQUAIL, D. 2009. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009, s. 35-36. ISBN 978-80-7637-574-5

1.2 Film ako masové médium

„Film sa objavil na konci 19. storočia ako technická novinka, ale to, čo ponúkal, nebolo nijak obzvlášť nové ani obsahom, ani funkciou. Umožnil previesť staršiu tradíciu poskytovania zábavy do nových podôb prezentácie a šírenia (distribúcie). Ponúkol najširšej verejnosti príbehy, hudbu, drámu, komické aj technické triky. Takmer okamžite sa stal skutočným masovým médium v tom zmysle, že svojím vplyvom veľmi rýchlo zasiahol značný podiel obyvateľstva, dokonca aj v dedinských oblastiach. Film ako masové médium bol čiastočne reakciou na „vynález“ voľného času – doby, kedy človek nie je v práci – a čiastočne riešením problému, ako by mala celá rodina úsporne a (zvyčajne) spoločensky prijateľnou formou tráviť voľný čas. Preto film poskytol robotníckej triede niektoré kultúrne pôžitky, z ktorých sa dovtedy mohli tešiť tí, ktorí boli spoločensky „vyššie“. Súdiac podľa jeho fenomenálneho rozvoja, uspokojil film latentný dopyt ohromných rozmerov. Keby sme ako príčinu tohto vývoja mali určiť jeden z rozhodujúcich vyššie vymenovaných aspektov, určite by to nebola technológia ani spoločenská klíma, ale skutočnosť, že film vyšiel v ústrety potrebám jednotlivcov.“²

Charakterizovať film ako novú podobu „zábavného priemyslu“ však nestačí. V dejinách filmu sa vyskytujú tri významné momenty. Prvým je použitie filmu k propagande, obzvlášť, ak ide o celonárodné či celospoločenské záujmy. Toto použitie filmu stavia na jeho širokom dosahu, predpokladanom realizme, emocionálnom dopade a obľube. Za ďalšie dva momenty v dejinách filmu možno považovať objavenie niekoľkých škôl filmového umenia a vznik sociálneho dokumentárneho filmu.

² McQUAIL, D. 2009. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009. 44 s. ISBN 978-80-7637-574-5

1.3 Čo je sexizmus

Pojem sexizmus označuje diskrimináciu na základe príslušnosti k pohlaviu. Sexistické vyjadrovanie využíva najmä reklama, ktorá musí hlavne zaujať. Mnohé reklamy zobrazujú a používajú telá žien a mužov na upútanie pozornosti bez akejkolvek súvislosti k daným produktom. Tento pojem je prebratý z americkej angličtiny a označuje formy znevýhodňovania a útlaku (hlavne) žien na základe ich pohlavnej príslušnosti.

Človek patrí k druhom vyznačujúcim sa pohlavným dimorfizmom (rozdielnosť ide tak ďaleko, že muži a ženy sa už tisíce rokov odlišne obliekajú). Už anatómia a fyziológia pohlavných orgánov hovorí o rozličnosti úloh oboch pohlaví. Samčia úloha teda obsahuje prirodzenú zložku agresívnosti, samice ju rozpoznávajú a príslušne na ňu reagujú, podvoľujú sa. Samice obyčajne natoľko nebojú o sociálne postavenie alebo teritórium; vedia byť skutočne útočné predovšetkým len v prípade obrany potomstva.

„Biologická polarita muža a ženy obsahuje aj sociálny moment, sex a eros prenikajú do všetkých foriem medziľudských vzťahov. Sexualita je teda aj fakt spoločenský, spoločnosťou formovaný (napríklad prostredníctvom umenia a podobne). Engels ukázal, že manželstvo vzniká síce v súlade s biologickým pudom a najmä na základe biologicky potrebnej dlhodobej starostlivosti o potomstvo, ale že rozličné formy spolužitia a na ne sa vzťahujúce pravidlá sú ekonomicky podmienené. Určité oblasti života človeka, v ktorých je sexuálne správanie biologicky možné, sa sexuálne neutralizovali (napríklad tabuizáciou vzťahov medzi najbližšími príbuznými). V rodine sa tieto pravidlá vstúpajú výchovou a stávajú sa hlboko zafixovaným emocionálnym postojom „vrasteným“ do psychickej štruktúry.“³

³ DRVOTA, S. 1983. *Od zvieratá k človeku*. Bratislava: Smena, 1983
STRMEŇ, L. - RAISKUP, J. CH. 1998. s. 162-163.

Dnes sa vyskytujú spôsoby zdanlivo sexuálneho správania, v ktorých je však sexuálny význam druhoradý. Slová kliatob a nadávok zväčša pochádzajú z okruhu kopulácie a sexuálnej anatómie, no nemajú funkciu naladiť druhého sexuálne, pretože sa používajú vo chvíľach značnej agresie; druhého sa takto napáda, uráža. Muži s frustrovanou potrebou spoločenského rešpektu niekedy chcú v sexe predovšetkým prežívať moc. Styk so ženami im slúži na overenie sily vlastnej mužnosti. Irónia jazyka vystihuje túto možnosť pojmom „dobýjať“ alebo „obliehať“ ženu. Sem patrí aj vystatovanie sa „vít'azstvami“ v sexuálnom živote.

Takisto rozprávanie lascívnych vtipov neraz pomáha mužom zvyšovať vlastné sebavedomie. Vtipkári tohto druhu vyvolávajú podozrenie, že vo veciach sexu sú neistí a že ide o tzv. náhradkové konanie. Iným mužom na rovnaký cieľ slúži striptíz: žena sa vyzlieka pred mužským publikom a svojím ponížením pomáha dvíhať sebavedomie divákov. To všetko nestačí exhibicionistovi vystavujúcemu svoj pohlavný orgán pred cudzími ženami. Jeho cieľom nie je zblížiť sa, teda vyvolať kladnú reakciu, ale naopak vyvolať paniku. Ešte vážnejšou úchylkou je sexuálny sadizmus, ktorému už nestačí zastrašovanie – usiluje sa ponižovať. Kruté konanie je podmienkou pohlavného ukojenia, resp. je ukájajúce aj samo osebe, bez samotného pohlavného kontaktu.

„V sadizme zrejme má úlohu aj to, že výraz bolesti v tvári a záškľby tela obeť pripomínajú správanie v intenzívnom orgazme. No vlastným ciešom agresívneho správania sadistu je umlčať a znehybniť obeť. Tento stav je pre sadistu optimálnou podmienkou na dosiahnutie vlastného ukojenia. Splnenie tejto podmienky sa môže opäť stať samoučelným – sadista iba vraždí, ale potom na ženách nevykoná pohlavný akt (telo svojej obeť môže iba ohmatávať alebo nezmyselne kaličiť). Sadistickí vrahovia často nechávajú telá svojich obeť tak, aby ich nájdenie šokovalo. Niekedy akoby išlo o zámernú

„inscenáciu“, dodatočný rituál ponižovania mŕtvej obete. K tomu patrí aj záverečné okradnutie obete, dakedy o celkom bezcenné predmety.“⁴

1.4 Pojem násilie a agresia

„V súvislosti s porušovaním noriem sa často používa výraz násilie. Ako (sociálne) násilie sa označuje použitie veľkej sily (moci) všeobecne, alebo špecifickejšie použitie sily proti niečomu, niekomu. V prvom význame sa násilie chápe predovšetkým ako porušenie telesnej integrity alebo fyzické poškodenie ľudského organizmu. V druhom význame sa násilie definuje ako použitie sily pri prekonávaní prekážok, brániacich v dosiahnutí niečoho. Vo vzťahu k ľuďom sa v tomto význame spája násilie s prekonávaním očakávaného odporu inej osoby silou, ako prostriedkom, ktorým si násilník od inej osoby vynucuje veci, služby, úkony atď., proti jej vôli a napriek jej odporu a obrane. K najtypickejším príkladom násilia patrí znásilnenie.“⁵

V sociálnej psychológii, ale aj v psychológii všeobecne, sa tieto prípady označujú aj ako agresia. V mnohých prácach sa pritom používajú pojmy agresia a násilie prakticky ako synonymá. Vyvoláva to otázku, či je medzi oboma pojmami rozdiel a keď, tak aký. Podľa Kamarýta sa dá hovoriť o troch tradíciách vzťahu medzi pojmami agresia a násilie. Prvá je behavioristická tradícia považovať oba pojmy za synonymá. Druhú tvoria hlavne klinicky a psychoanalyticky orientovaní autori, ktorí chápu násilie ako extrémnu formu agresie. Tretia tradícia chápe agresiu a násilie ako relatívne nezávislé fenomény. K tomuto pohľadu sa klonia hlavne politológovia, polemológovia a ďalší, ktorí sa zaoberajú násilím na makroúrovni. V rámci tejto tradície sa definuje násilie vo vyššie uvedenom zmysle, ako použitie

⁴ DRVOTA, S. 1983. *Od zvierata k človeku*. Bratislava: Smena, 1983
STRMEŇ, L. - RAISKUP, J. CH. 1998. 167 s.

⁵ LOVAŠ, L. 2000. *Sociálne normy a spravodlivosť v sociálnej psychológii*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika, 2000. 83 s. ISBN 80-7097-417-6

hrubej sily, alebo vo vzťahu k nelegitímnosti jej použitia bez toho, aby sa to dávalo do vzťahu s agresiou.

„Uvedené tradície majú svoju odozvu aj v súčasnosti, aj keď je evidentné, že sa dnes s pojmami násilie a agresia narába pomerne veľmi voľne. Zdá sa pritom, že hlavným zdrojom rozdielov v chápaní vzťahu oboch pojmov je odlišenie pozadia a povahy násilia na interpersonálnej a makro úrovni. Ublížovanie si a poškodzovanie sa ľudí ako jednotlivcov navzájom na interpersonálnej úrovni sa bežne označuje aj ako násilie aj ako agresia. Násilie je alternatívnym označením hlavne fyzickej agresie, alebo zvlášť závažnej agresie. Okrem toho sa násilie často dáva do súvisu so zneužívaním a zlým zaobchádzaním. Pritom sa rozlišujú rôzne formy násilia, napríklad fyzické násilie, psychologické a sexuálne.“⁶

Pri štúdiu správania sa jednotlivca voči iným osobám sa teda v zásade chápe násilie ako agresia. Pripomenieme, že v psychológii sa agresia definuje ako zámerné ublížovanie, vykonávané s úmyslom poškodiť obeť. Platí pritom, že násilie je agresiou, ale agresia nemusí mať podobu násilia. Znamená to zároveň, že násilie, rovnako ako agresia, je charakterizované ako zámerné ublížovanie, konané s úmyslom poškodiť niekoho. Rozdiel v chápaní a používaní pojmov agresia a násilie je potom možné vidieť skôr v inom. Agresia je v súčasnosti tradičným základným pojmom v psychológii a v sociálnej psychológii. Pojem násilie nepatrí k základným pojmom sociálnej psychológie, spája sa skôr s aplikovanou sférou. Podobne, ako napríklad kriminalita, sa používa skôr na označenie konkretizovanej podoby zvlášť závažných alebo špecifických prípadov agresie.

⁶ LOVAŠ, L. 2000. *Sociálne normy a spravodlivosť v sociálnej psychológii..* Košice: Univerzita P. J. Šafárika, 2000. 84 s. ISBN 80-7097-417-6.

2 NÁSILIE A PORNOGRAFIA

2.1 Účinky sexizmu

V experimentoch sú ako ženy, tak aj muži agresívnejší voči mužom než voči ženám. Pravdepodobne sa tu uplatňuje vplyv všeobecne akceptovaných sociálnych noriem, ktoré nepripúšťajú byť agresívnym voči ženám. Dôsledok akceptovaných sociálnych noriem sa v experimentoch s pornografiou môže prejavovať tým, že muži reagujú menej agresívne voči ženám ako voči mužom. Avšak za určitých podmienok sú niektorí muži voči ženám agresívnejší ako iní muži. Zisťuje sa, že expozície erotickým scénam, ktoré zobrazujú znásilnenie a sadomasochizmus, môžu podnecovať agresívne správanie muža voči žene, ktorá ho provokuje. Pravdepodobne sa uvedený prípad vyskytne vtedy, keď je muž vystavený násilnej pornografii, kde ženy dávajú najavo potešenie v priebehu znásilnenia alebo po ňom. Muži sú týmito scénami presvedčovaní, že vynútený sexuálny akt je ženami vyžadovaný, čo ich môže povzbudzovať k agresívnemu správaniu voči ženám. Experimenty potvrdzujú, že keď je znásilnenie v pornografii poňaté ako niečo, čo sa žene páči, agresia mužov voči ženám ešte rastie. Z iného pohľadu je tento postoj (t.j. presvedčenie, že ženy chcú byť sexuálne zneužívané a napádané mužmi, napríklad že to vedome nepripúšťajú) označený mýtom znásilnenia. Vieru v tento mýtus posilňuje pornografia so scénami násilia. Ďalej sa zistilo, že muži, ktorí v experimentálnej situácii videli pornografické filmy, akceptovali násilie voči ženám a verili v mýtus znásilnenia v ďaleko väčšej miere ako muži, ktorí zhliadli kontrolné filmy. Ženy reagovali opačne.

Je zrejmé, že sledovanie pornografie zvyšuje zároveň excitácie (arousalu), v čom je skryté riziko jednoduchšieho vybavenia agresívneho správania ako voči ženám, tak voči mužom. Arousal nabudený erotickým materiálom môže tiež slúžiť ako vysvetlenie, prečo je muž s vysokou mierou hnevu agresívny voči príslušníkom oboch pohlaví. Nielen pornografia s agresívnymi prvkami, ale aj pornografia neagresívna posilňuje predstavu, že ženy sú povolnými obeťami, čo narušuje inhibičný filter mužskej agresie. Agresia mužov voči

ženám sa tak môže spustiť jednoduchšie a rýchlejšie, a ak bola aj dovtedy prítomná v mužovom správaní, ešte viac zosilnie.

V tejto súvislosti sa vynára otázka, či pornografia prispieva k rastu takých kriminálnych činov, akými sú znásilnenie a zneužívanie detí. Výskumy tohto vzťahu prinášajú veľmi rozporuplné nálezy. Zistilo sa, že sexuálni násilníci majú po expozícii obrázkov so sexuálne násilnou tematikou vysokú úroveň sexuálnej excitácie (arousalu) a súčasne akceptujú i násilie voči ženám (sú napríklad presvedčení, že bitie je pre mnoho žien sexuálne vzrušujúce). Výsledky naznačujú, že nemusí byť nutne prítomný erotický alebo sexuálny podnet, ktorý podnecuje agresiu. Existujú muži, ktorí sa nedopúšťajú znásilnenia, aj napriek tomu, že sú tiež nabudení násilnou pornografiou? Výsledky experimentov naznačujú, že i neznásilňujúci muži sú excitovaní pornografiou s násilnými prvkami, a to najmä vtedy, keď sa žene takéto zaobchádzanie páči. Niektorí muži uvedenej kategórie dokonca považujú agresiu voči žene za celkom akceptovateľnú.

Mnoho mužov je vystavených pornografii bez spomínaných výsledkov na ich postoje či správanie. Väčšina mužov po zhliadnutí pornografického filmu znásilnenie nespácha a nemožno tvrdiť, že by sa zvyšovalo riziko, že ho spáchajú. Do obehu je preto zavedená iná vysvetľujúca premenná, ktorú nazývajú pravdepodobnosť znásilnenia. Ide o motivačnú premennú, ktorá zmiernuje vplyv situačných efektov spojených s prezentáciou pornografických stimulov. Dá sa merať päťbodovou škálou, na ktorej sa muži posudzujú, do akej miery by spáchali znásilnenie, keby vedeli, že nebudú potrestaní. Bol spravený experiment, v ktorom boli muži vybraní, aby si z magnetofónového záznamu vypočuli verbálne prejavy pri sexuálnej interakcii, ktoré prechádzali od súhlasu so sexuálnym vzťahom až k prinúteniu k sexuálnemu styku. Muži s vysokou mierou pravdepodobnosti znásilnenia boli viac nabudení počúvaním žien, ktoré dávali najavo, že so sexom súhlasili. Z toho vyplýva, že ženy, ktoré boli sexuálne vzrušené znásilnením, spoluvytvárajú mýtus znásilnenia. Tak sa potvrdilo, že muži s vysokou mierou

pravdepodobnosti znásilnenia sú viac nabudení mýtom znásilnenia než muži s nízkou mierou pravdepodobnosti znásilnenia. Ženy potom v každej z podmienok vyjadrovali buď zvýšený arousal, alebo odpor.

Iné výskumy ukazujú, že sledovanie pornografie s obrazmi násilia môže agresiu zosilňovať. Experimentálne situácie v takomto prípade vyzerá nasledovne: Muž je agresívne napadnutý ženou a potom je vystavený pôsobeniu pornografie s prvkami násilia. Vyústenie pornografického príbehu je pozitívne, t.j. všetci protagonisti vyjadrujú spokojnosť. Po zhliadnutí pornografického podnetu je skúmanej osobe – mužovi poskytnutá autoritou experimentátora legítimná príležitosť oplatiť agresiu provokatérovi – žene. Prítomnosť erotiky a sexu vo filme sa však zdá byť irelevantná. Rovnaký efekt môže mať sledovanie filmu zobrazujúceho nesexuálne násilie voči žene. Ukázalo sa, že pre dispozične agresívnych mužov majú pornografické filmy s násilím voči ženám ako s pozitívnym vyústením, tak s negatívnym záverom väčší vplyv na posilnenie agresie ako tie erotické filmy, ktoré boli neutrálne alebo iba čisto erotické. Bolo tiež zistené, že dispozične neagresívni muži po zhliadnutí agresívne erotického filmu dostávali vyššie elektrické šoky v experimentálnej situácii ako neagresívni muži po zhliadnutí neutrálneho alebo čisto erotického filmu. Aj z týchto výsledkov možno vyvodiť záver: Je to znázornenie násilia, ktoré podnecuje agresiu čo znižuje schopnosť tlmiť agresívne napätie.

Odlíšny výklad vplyvu sexuálne explicitných materiálov na agresiu muža ponúka Baron (1983a, 1983b, 1994). Domnieva sa, že erotika a sex sú mužmi vnímané ako príjemné podnety, ktoré sa tak dostávajú do nezlúčiteľného vzťahu k negatívnej emócii hnevu. V prípadoch týkajúcich sa pozitívne hedonicky ladených (Tedeschi, Felson, 1994) reakciou a sexuálne materiály, ktoré sú v experimentoch prezentované po provokácii a pred povolením odplaty, by podľa Barona malo dôjsť k zníženiu agresie. Pornografia však môže byť zažitá ako nepríjemná skúsenosť (má negatívne hedonické ladenie) a v takom prípade zvyšuje negatívnu excitáciu a môže podnietiť agresiu. Uvedené predpoklady sa potvrdili iba čiastočne: vizuálne

sexuálne podnety zvyšujúce hedonické ladenie redukovali agresiu v experimente, ale arousal súvisiaci s negatívnym hedonickým ladením neprispieval k rastu agresie.

Výsledky výskumu vplyvu pornografie na násilie ukazujú, že v experimentálnej situácii možno navodiť podmienky, v ktorých budú muži agresívnejší voči ženám ako voči mužom po tom, ako sú vystavení pôsobeniu pornografických filmov. Je však zrejmé, že efekt násilnej pornografie na agresiu mužov je krátkodobý. Malamuth a Cenity (1986) dokonca zistili, že ani dlhodobá expozícia násilnej či nenásilnej pornografie nepodnecuje averziu mužov voči ženám. Donnerstein a Linz (1986) sa navyše odvažujú hodnotiť význam pornografie v posilňovaní agresie mužov voči ženám ako nepreukazný. Podľa nich neexistujú dôkazy pre tvrdenie o škodlivosti sexuálne explicitných materiálov. Upozorňujú na nekonzistentnosť výskumných zistení, na interpretačné problémy plynúce z nedostatkov erotického materiálu používaného v štandardizácii pri experimentoch. Vo väčšine pokusov sa totiž manipuluje s excitáciou skúmaných osôb, čo nemôže neovplyvniť percepciu významu pornografického podnetu. Navyše sa skúmaná osoba ocitá v situácii kedy experimentátor – autorita po nej požaduje splnenie určitej úlohy (demand cues). Experimentátor ospravedlňuje použitie agresie voči žene (alebo k nej dokonca nepriamo vyzýva), ktorá predtým skúmanú osobu napríklad urážala. Taká podmienka sama o sebe výrazne uľahčuje agresívne reakcie skúmaných osôb.

Ani výklad s využitím poznatkov o excitácii a negatívnych emóciách, ani hedonická hypotéza nepreukazujú jednoznačný vplyv pornografie na zvyšovanie agresie mužov voči ženám. Preto sa výsledky výskumu pravdepodobne nestali podkladom pre praktické politické rozhodnutia.

Negatívny vplyv pornografie na psychosexuálny vývoj detí a dospievajúcich je zrejmý, aj keď z etických dôvodov ho nie je možné experimentálne doložiť. Možno predpokladať jednak predčasné prebudenie sexuálneho záujmu, sugescie realite nezodpovedajúcich sexuálnych praktík často až patologického rázu a pri dlhodobej konzumácii znecitlivenie vo

vzťahu k ženám. Žena je v pornografii väčšinou znázorňovaná ako objekt manipulácie zo strany mužov, ako nástroj slúžiaci k ukojeniu sexuálnych potrieb muža, čo ju degraduje. Ak prijeme hypotézu imitácie, oživenie scenára či desenzitizácie ako uspokojivý výklad vplyvu vizuálneho podnetu na správanie dieťaťa, potom nemožno spochybňovať nepriaznivý účinok pornografie v kontexte vývoja dieťaťa, najmä v jeho kritických fázach. Škodlivosť pornografie nie je viazaná iba na detstvo a dospievanie. Svojou masovosťou a prístupnosťou môže vytvárať akúsi hodnotovú alternatívu, ktorá sa „prelieva“ do väčšinovej kultúry a ovplyvňuje tak i jej hodnoty. Sekundárna desenzitizácia (zncitlivenie) ako dôsledok dlhodobého kontaktu pornokultúry s kultúrou tradičnou potom môže prispievať i k posilňovaniu agresívnych interakcií, a to hlavne medzi mužmi a ženami. Na individuálnej úrovni sú potom najviac pornografiou ohrození hodnotovo nezakotvení jedinci (väčšinou muži), u ktorých sa jednoducho prepojí sexuálny pud s potrebou zmyslu bytia. A pornografia môže byť zdrojom podnetov pre také jednostranné a teda škodlivé spojenie.

2.2 Sexuálne násilie

„Za sexuálne násilie sa obvykle považuje sexuálne napadnutie s pokusom o znásilnenie, znásilnenie dokonané a sexuálne obťažovanie. Väčšina výskumov zabývajúcich sa sexuálnym násilím je zameraných na znásilnenie.“⁷

Tedeschi a Felson (1994) tvrdia, že ako nenásilné, tak aj násilné prostriedky, ktorými sa muž snaží dosiahnuť ženinho súhlasu so sexom, sú prítomné v mužovom repertoári správania. Domnievajú sa, že kumulácia nenásilných prostriedkov môže viesť k rastu prostriedkov násilných. Spočiatku sa muž snaží ovplyvniť ženu, ktorá je neochotná alebo váha, k sexuálnemu

⁷ ČERMÁK I. 1999. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: FAKTA, 1999. 110 s. ISBN 80-902614-1-8

vzťahu nenásilnými prostriedkami. Uchýľuje sa k presvedčovaniu, klamu, odmenám alebo rôznym formám sebareprezentácie. Snaží sa jej zavďačiť, získať si obľubu alebo zdokonaľuje svoj vzťah. Môže vyjadrovať žene lásku, či už ju cíti, alebo nie. Pozýva ju na drahé obedy, sľubuje spoločnú budúcnosť a dáva jej darčeky, vyvoláva v nej romantickú náladu, aby povolila k sexu. Pokiaľ žena jeho snahy akceptuje, ale sex stále odmieta, potom sa ju za istých okolností muž pokúsi prinútiť k sexuálnemu styku. V tomto okamžiku sa muž už pokúša dosiahnuť sexuálneho uspokojenia bez predchádzajúcich rituálov. Motívom môže byť jednoduché ukojenie pudu, môže ísť tiež o formu trestu či o posilnenie vlastnej sociálnej identity. Žena môže byť prinútená k sexu za pôsobenia všetkých spomenutých motívov, ale v konkrétnom sexuálnom útoku je vždy jeden motív dominujúci. Nenásilné získavanie ženy pre sexuálny styk sa môže postupne zmeniť na násilné prinútenie, ale obidve formy môžu existovať tiež nezávisle na sebe: niektorí muži nikdy nepoužijú násilie, iní naopak násilné prostriedky výhradne preferujú. Podľa Tedeschiho a Felsona je prevažujúcou motiváciou prinútiť ženu, aby sexuálne vyhovel a aby muž získal sexuálne uspokojenie.

2.3 Televízne násilie

„Rovnako ako napríklad spravodajstvo, bola rovnako dlho a intenzívne študovaná jedna kategória mediálneho obsahu, a tou sú televízne programy obsahujúce násilie. Samozrejme, že sa nejedná o žáner ako taký, pretože násilie sa môže objaviť prakticky vo všetkých televíznych žánroch. Napriek tomu však existuje malá kategória televíznych programov, ktoré sa pri upútavaní pozornosti publika spoliehajú hlavne na násilie. Obsah takých programov má určité spoločné rysy, čím sa podobá typicky rozoznávaným žánrom. Podobnosť v obecnej rovine je dokonca taká, že sa dajú rozlíšiť rôzne subkategórie žánru (napríklad vojnové, zločinecké, komické, kreslené, sadistické).“⁸

⁸ McQUAIL, D. 2009. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009. 394 s. ISBN 978-80-7637-574-5

Hlavným cieľom je stručne naznačiť, ako sú určené a popísané hlavné rysy násilia v televízii – hlavne kvôli potrebe ochrániť deti pred škodlivým vplyvom a kvôli vedeniu kampaní proti násiliu. Výskum v tejto oblasti je rovnako starý ako samotný výskum komunikácie. Najdôležitejším medzníkom bola Správa (americkej) národnej komisie o príčinách a prevencii násilia (Baker a Ball, 1969). Novší americký výskum pod záštitou Národnej štúdie televízneho násilia pokračoval v rovnakom duchu a priniesol popis cieľov a metód výskumnej tradície hlavného prúdu (viď Wilson et al., 2002). Spomínané štúdiá definujú násilie ako „akékoľvek otvorené zobrazenie uveriteľnej hrozby fyzického násilia alebo skutočné použitie sily s úmyslom fyzicky ublížiť živému tvorovi alebo skupine živých tvorov. Násilie tiež obsahuje určité zobrazenie škodlivých následkov, ktoré nastávajú v dôsledku použitia násilných prostriedkov.“ Wilson et al. uvádzajú tieto štyri zásady pre výber určitej metódy použitej pri zaznamenaní typu a dopadov násilia v televízii:

- Televízne násilie prispieva k protispoločenským účinkom na divákov.
- Sledovanie televízneho násilia má tri základné typy účinkov: osvojenie agresívnych postojov a správania; strata vnímavosti voči násiliu; zvýšené obavy z toho, že sa človek stane obeťou násilia.
- Nie všetko násilie má rovnako škodlivé účinky.
- Nie všetci diváci sú násilím ovplyvnený v rovnakej miere.

V súlade s týmito zásadami a výskumom, ktorým sú podložené, sa analýza pokúsila stanoviť charakteristické rysy televíznych programov podľa hlavných kontextových ukazovateľov zobrazeného násilia, ktoré je významné z hľadiska účinkov.

Štúdie takmer 3000 televíznych programov z rokov 1995 – 1996 došla k týmto záverom:

- Väčšina programov všetkých typov obsahuje násilie (61%).
- Existuje iba málo programov, ktoré sú zamerané proti násiliu.
- Väčšina násilia v televízii je upravených.

- V programoch a na kanáloch zameraných na mladých divákov sa programy vykresľujúce násilie vyskytujú v takej miere, že hrozí značné riziko, že deti mladšie ako sedem rokov si osvoja agresívne správanie.
- Vo väčšine filmov a dramatických relácií je vyobrazené správanie, ktoré podporuje agresivitu u starších detí a dospievajúcej mládeže.

2.4 Médiá, násilie a kriminalita

„Mnoho pozornosti sa sústredilo na potenciálnu schopnosť médií podporovať, ak nie aj priamo vyvolávať, zločin, násilie a agresívne, protispoločenské, a dokonca aj zločinné správanie. Dôvodom znepokojenia je hlavne opakovane preukázané časté zobrazovanie zločinu a násilia v bežných médiách všetkých druhov. Druhým dôvodom je široko rozšírený dojem, či už oprávnený, alebo nie, že zmienené spoločenské zlá narastali krôčik po krôčiku s rozvojom masových médií v 20. storočí. Každé nové obľúbené médium sa stalo impulzom k novej vlne znepokojenia nad jeho možnými účinkami. V poslednej dobe je spozorovaná súvislosť medzi internetom, modernou hudbou a náhodnými násilnými činmi, ktorých sa dopúšťajú prevažne mladí ľudia. Ak ponecháme stranou „problém“, ktorý predstavujú nové médiá stojace mimo kontroly rodičov a spoločnosti, objavila sa v médiách všeobecná zmena, ktorá podporila nový pohľad na staré záležitosti. Rozšíril sa počet televíznych kanálov, nastal úpadok regulácie a znížil sa prah toho, čo je považované za prijateľné. V dôsledku toho všetkého vzrastá pravdepodobnosť, že deti budú mať omnoho väčší prísun televízneho násilia (a „relácií pre dospelých“) ako kedykoľvek predtým.“⁹

Pretrvávajúce presvedčenie, že násilie na televíznej obrazovke je príčinou skutočného násilia a agresivity, stálo pri zrode mnoho tisíc výskumných štúdií; bádatelia sa však nezhodujú v tom, do akej miery médiá skutočne ovplyvňujú

⁹ McQUAIL, D. 2009. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009. 496 s. ISBN 978-80-7637-574-5

prejavy násilného chovania. Lowery a DeFleur (1995) uvádzajú, že výskumný program uskutočnený v Spojených štátoch na konci šesťdesiatych rokov pre hlavného lekára zdravotníckych zariadení priniesol tri hlavné závery:

- Obsah televízneho vysielania je presýtený násilím.
- Deti sú stále viac vystavované pôsobeniu násilného obsahu.
- Celkové dôkazy podporujú hypotézu, že sledovanie násilnej zábavy zvyšuje pravdepodobnosť agresívneho chovania.

Zdá sa, že tieto závery nestratili svoju platnosť ani po tridsiatich rokoch.

Televízia neustále zobrazuje veľké dávky násilia, ktoré sú pre mladých divákov príťažlivé. Wilson a Smith (2002) zistili, že podľa výsledkov americkej národnej štúdie televízie a násilia z roku 1998 obsahujú programy určené pre deti v skutočnosti viac násilia ako iné programy. Menej jednoduchšie je rozhodnúť, či sa priemerná miera vplyvu zobrazovaného násilia zvýšila, alebo znížila, ale možnosť vidieť násilie na obrazovke sa spolu s technickými prostriedkami sledovania postupne rozšírila do väčšiny sveta. Groebel (1998) sa s odvolaním na celosvetový prieskum násilia v televízii, ktorý bol spravený pre UNESCO a zahŕňal 5000 detí z 23 zemí, zmieňuje o všeobecnej rozšírenosti násilia v médiách a o tom, že hlavne chlapci sú často očarení agresívnymi postavami mediálnych hrdinov. Zistil napríklad, že 88% detí na svete poznalo Terminátora v podaní Arnolda Schwarzeneggera (1998, s. 182).

Napriek tomu, že médiá bývajú často považované za potenciálnu príčinu skutočného zločinu (o agresivite a násilí nehovoriac), výskumy toto príčinné spojenie nepotvrdili. Dôkazy, ktoré vedú k podozrievaniu médií, sú väčšinou nepriame. Súčasťou zbierky teoretických argumentov je napríklad tvrdenie, že médiá idealizujú zločinecký životný štýl, ukazujú výhody zločinu a prinášajú návod na zločinné správanie. Napriek tomu všetkému však mediálne zdieľania všeobecne vyznievajú v tom zmysle, že zločin sa nevypláca a že zločinci nie sú príjemní ľudia. Zatiaľ, čo panujú určité pochybnosti o účinkoch zobrazovania zločinu (či už skutočného alebo vymysleného)

v médiách na správanie ľudí, iba málokto pochybuje o tom, že toto zobrazenie ovplyvňuje názory na dopady zločinu a vnímanie nebezpečenstva, že sa človek stane obeťou zločinu.

Možnú väzbu medzi skutočným násilím a jeho zobrazením v médiách vyzdvihli niektoré prípady vraždenia zdanlivo bez motívu, kedy bolo možné určiť a preukázať spojenie zločinca s určitým médiom – bol to napríklad prípad školského masakru v Columbine v roku 1999 a podobná udalosť v nemeckom Erfurte v roku 2002. V Spojených štátoch prebehol rad súdnych prípadov, kedy bol mediálny podnet považovaný za príčinu zločinu, ale obvinenie nebolo preukázané. Dee (1987) zistil, že vyriešenie otázky zodpovednosti médií záviselo väčšinou od vyriešenia problému ľahostajnosti, ktorý závisí od toho, či médiá na seba berú nerozumné riziko.

Problematickou záležitosťou je prípad účinkov otvorene sexuálneho obsahu. Perseová prišla na základe svojho výskumu k záveru, že také materiály skutočne povzbudzujú prijímanie násillia voči ženám a znečitlivujú tých, ktorí sú takému obsahu vystavení. Zdá sa, že vystavovanie sa vplyvu pornografie je spojené so škodlivými dôsledkami.

Tento problém však doposiaľ ostáva nevyriešený. Einseidel (1988) zhrnul výsledky práce troch verejných komisií (vo Veľkej Británii, Kanade a USA) a došiel k záveru, že vedecky zhromaždené dôkazy túto záležitosť nedokázali vyriešiť. Z interpretácie dôkazov nemôžeme vynechať ani politické a ideologické úvahy. Je tu tiež potenciálna rozporupnosť medzi právnymi úvahami, ktoré sa obvykle riadia modelom priamych účinkov, a teóriou obsahu médií, ktorá spomínaný model spochybňuje.

„Médiá zo zákona nesmú otvorene podnecovať ľudí k násilliu, no môžu vedome démonizovať identifikovateľné osoby alebo skupiny takým spôsobom, že im môže hroziť skutočné nebezpečenstvo od jednotlivcov alebo nepriateľských skupín. Existujú nepriame dôkazy, ktoré potvrdzujú, že bolo páchané násillie na sexuálnych deviantoch alebo delikventoch, ktorí sa dopúšťali sexuálneho zneužívania detí, na etnických menšinách najrôznejšieho

druhu, na tých, ktorí odmietali vojenské služby, na predpokladaných teroristoch, na cigánoch, prisťahovalcoch atď. Tieto násilné činy je možné vierohodným spôsobom spojiť s nenávisťnými kampaňami v niektorých médiách. Musia byť splnené aj ďalšie podmienky, ale niet pochyb o tom, že na mnohých zaznamenaných prípadoch majú svoj podiel aj médiá. Môžeme si tiež položiť závažnejšiu otázku na mediálne podnecovanie k občianskej vojne alebo k vojne medzi národmi. Máme dôvody veriť, že médiá zohrali svoju úlohu pri spustení etnických násilností a vojen v Juhoslávii na začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia.¹⁰

2.5 Kam sa podeli sexuálne normy?

Na médiá pôsobí mnoho tlakov snažiacich sa prinútiť ich, aby spoločnosti priniesli určitý prospech. Mohli by sme to tiež vyjadriť slovami, že existuje „verejný záujem“ na správanie médií. Táto predstava je veľmi jednoduchá, ale v sociálnej i politickej teórii je predmetom mnohých pochybností. Ak ju vtiahneme k masovým médiám, potom je jej význam taký, že médiá vykonávajú v súčasnej spoločnosti radu dôležitých, a dokonca aj nevyhnutných úloh a že je v obecnom záujme, aby tieto úlohy boli vykonávané dobre. Vyplýva z toho, že by sme mali mať systém médií, ktoré pôsobia podľa rovnakých zásad ako celá spoločnosť, najmä ak sa to týka spravodlivosti, poctivosti, demokracie a prevládajúcich predstáv o žiaducich spoločenských a kultúrnych hodnotách. Je vo verejnom záujme, aby médiá nepôsobili spoločenské problémy a aby zásadným spôsobom nepohoršovali. Predstava verejného záujmu zahŕňa tiež pozitívne očakávania.

S touto jednoduchou predstavou ale v praxi ďaleko nedôjdeme. Prvým problémom je, že väčšina médií nevznikla preto, aby slúžila verejnému záujmu, ale aby sledovala vlastné ciele. Tie sú niekedy definované z hľadiska kultúrneho, profesného, alebo politického, ale najčastejším cieľom médií je prinášať zisk. Niekedy sú ich ciele zmiešané. Privádza nás to k základnej otázke, čo je vlastne verejný záujem a kto by o ňom mal rozhodovať. Vždy

¹⁰ McQUAIL, D. 2009. *Úvod do teórie masovej komunikácie*. Praha: Portál, 2009. 500 s. ISBN 978-80-7637-574-5

existujú rozmanité a protikladné predstavy o tom, čo je pre spoločnosť ako celok dobré. Rovnakú podporu má tiež názor, že médiá by vôbec nemali sledovať žiadny normatívny cieľ. Miesto toho by mnohé rozmanité médiá mali mať voľnosť konania v medziach zákona. Tam, kde sú médiá vedené na komerčnom základe, čo väčšinou sú, sa ich vlastníci domnievajú, že verejný záujem je to, čo zaujíma verejnosť. Zodpovednosť za normy, etiku a hodnoty sa tak presúva na spoločnosť.

Held (1970) popísal dve hlavné verzie toho, čo tvorí verejný záujem a ako by bolo možné zistiť jeho obsah. Podľa „väčšinového“ poňatia záleží na hlase ľudu. V prípade médií by to znamenalo, že „verejnosť ma dostať to, čo chce“, a že je potrebné uspokojiť väčšinu spotrebiteľov mediálneho trhu. Opačný názor je označovaný ako „unitárny“ alebo „absolutistický“, pretože o verejnom záujme tu rozhoduje vzťah k jednej prvoradej hodnote alebo ideológii. To by viedlo prinajlepšom k paternalistickému systému, v ktorom by strážcovia alebo odborníci rozhodovali o tom, čo je dobré. Medzi paternalistickým modelom a voľným trhom existujú alternatívy, ale žiadna z nich neponúka jasné ponaučenie. Existuje tiež prístup, ktorý na jednej strane zahŕňa debatu a demokratické rozhodovanie a na druhej strane obsahuje súdne rozhodnutie, čo v danom prípade je alebo nie je vo verejnom záujme.

Zodpovednosť zahŕňa z povahy veci vzťah medzi médiami a ďalšími stranami. Rozoznávame dve samostatné fázy zodpovednosti: jedna je vnútorná a druhá je vonkajšia. Súčasťou vnútornej zodpovednosti je systém kontroly v rámci médií, takže za konkrétne zverejnenie (napríklad určitej správy alebo televízneho programu) je zodpovedná mediálna organizácia a jej vlastníci. V tejto súvislosti vstupujú dôležité otázky týkajúce sa miery autonómie alebo slobody vyjadrení tých, ktorí v médiách pracujú (napríklad novinári, autori, redaktori, režiséri, producenti). Existuje napätie medzi slobodou a zodpovednosťou „za stenami médií“, až môžeme tvrdiť, že je až príliš často rozhodnuté v prospech vlastníkov. Nech už je to akokoľvek, nemôžeme sa spoliehať na vnútornú kontrolu alebo vedenia média. Vnútorná kontrola môže byť buď príliš prísna (chráni organizáciu pre sťažnosťami) a má rysy

autocenzúry, alebo je zameraná skôr na záujmy mediálnej organizácie ako na záujmy spoločnosti. Zaujímajú nás ale tiež vonkajšie vzťahy medzi médiami a tými, ktorí sú dotknutí ich prácou alebo ktorí na nej majú svoj podiel.

2.6 Rámec zákona a smerníc

Prvý z uvedených rámcov sa vzťahuje ku všetkým verejným zásadám, zákonom a smerniciam, ktoré ovplyvňujú štruktúru a chod médií. Hlavným cieľom by malo byť vytvorenie a udržanie podmienok pre slobodnú a rozsiahlu vzájomnú komunikáciu v spoločnosti, rozvíjanie verejného dobra a obmedzenie prípadného poškodenia oprávnených súkromných a verejných záujmov.

Hlavné mechanizmy a postupy sa zvyčajne skladajú z dokumentov, ktoré špecifikujú, čo médiá môžu a nemôžu robiť, a obsahujú tiež formálne pravidlá a postupy pre zavádzanie všetkých smerníc. Do tohto okruhu spadajú problémy súvisiace s predpokladanou ujmou jednotlivcov a s ďalšími prípadnými záležitosťami, v ktorých môžu byť médiá (najmä elektronické) regulované a volané k zodpovednosti.

Ak ide o výhody tohto prístupu k zodpovednosti, prvá z nich je tá, že nepochybne existuje istá moc schopná vynútiť nároky. Akékoľvek obmedzenie slobody a rozsah regulácie sú jasne stanovené. Nevýhody a obmedzenia sú pomerne vážne, hlavne kvôli prípadnému stretu medzi ochranou slobodného vyjadrovania a tým, ako médiá prinútiť k zodpovednosti. Obavy z trestu môžu pôsobiť rovnako ako cenzúra (ešte pred uverejnením), dokonca aj keď tento postup nie je oprávnený. Zákony a smernice sa jednoduchšie uplatňujú na štruktúry (napr. otázky vlastníctva) ako na obsah, kde vstupuje do hry sloboda vyjadrovania a kde je ťažké vytvoriť definície. Všeobecne platí, že zákony a smernice sú výhodnejšie pre tých, ktorí majú moc a peniaze, napriek tomu, že pôvodným zámerom je chrániť záujmy všetkých. Bolo tiež zistené, že zákony a smernice sú často neúčinné, ťažko vymáhateľné, z hľadiska dlhodobých účinkov nepredvídateľné a ako náhle zostarnú, je ťažké ich zmeniť alebo odstrániť. Môžu sa tiež stať súčasťou systému nezadateľných záujmov.

3 VPLYV SEXIZMU A NÁSILIA NA RECIPIENTA

3.1 Vplyv masmédií

Vplyv masmédií a televízie na človeka je často preberaná téma. Najviac sa však debatuje o násilí v televízii a o jeho negatívnom vplyve na agresívne a asociálne správanie detí a mládeže. V poslednom období sa čoraz viac kladie dôraz aj na modely zastupujúce sociálne skupiny: ženy, starých ľudí, rasové menšiny a pod. Televíziu možno označiť ako médium, ktoré si chce pritiahnúť čo najprirodzenejšie a najvhodnejšie čo najväčší počet divákov. Väčšina experimentov bolo vykonávaných na zistenie účinkov médií na deti a mládež.

Flavel svojím výskumom zistil, že trojročné deti si o obrazoch v televízii myslia, že sú to pevné obrazy. Síce chápu, že v televízii nie sú reálne fyzické objekty, nevedia ešte až tak rozlíšiť medzi televíznym a reálnym obrazom. Deti, ktoré majú menej ako tri roky si myslia, že to, čo vidia na televíznej obrazovke, je realita. Až neskôr, v štyroch rokoch začnú chápať rozdiely. Po jedenástom a dvanástom roku života úplne rozlišujú fikciu a realitu. Každopádne podľa Tannisa Williamsa, sa deti zaujímajú o televízny obraz už od šiestich mesiacov. Je teda viac ako samozrejmé, že malé deti sú kvôli násiliu v televízii náchylnejšie napodobňovať násilné správanie, pretože nedokážu pochopiť následky vlastných činov a môžu si myslieť, že je to správne, pretože to tak videli v televízii.

3.2 Televízne obsahy s násilnou tematikou a potreba mediálnej výchovy

V školskom roku 2009/2010 realizoval Ústav informácií a prognóz školstva prieskum názorov v oblasti voľnočasových aktivít detí a mladých ľudí. Prieskum bol zameraný aj na umiestnenie televízie vo voľnom čase mládeže stredných a základných škôl v SR. Okrem toho sa skúmala aj preferencia programových druhov, to, ako mladí diváci sledujú televízne programy s násilným obsahom a ich názory na dané programy.

Internet, facebook, televízia...V dnešnej dobe samozrejme veci. Asi len málokto bez nich už dnes funguje. Sú čoraz častejšou záležitosťou každého jedného z nás. Sú jedným z hlavných nástrojov, ako môžeme tráviť svoj voľný čas. Internet a televízia sú prirodzenou súčasťou našich životov. Častokrát sa stáva, že televízne programy a dianie v nich nahrádzajú rodičov a ich výchovnú funkciu. Tým pádom môže televízia úplne jednoducho ovplyvniť názory a konanie detí a mládeže. Môžeme sa zamyslieť, či jestvuje určité nebezpečenstvo, že sa dieťa v mysli spojí s konkrétnymi filmovými postavami, bude ich chcieť napodobňovať a nedajbože podľa nich aj zmeniť svoje zmýšľanie či správanie. Mnoho autorov už poukazovalo na prípadné negatívne vplyvy médií, ktoré vznikajú u mládeže po zobrazení násilia, pornografie a reklamy. Takisto na negatívne dopady, ktoré vznikajú „vdďaka“ nadmernému tráveniu voľného času pri televízii namiesto iných duchapľnejších aktivít. Metóda, ktorou je násilie na televíznych obrazovkách prezentované, ovplyvňuje vnímanie diváka a jeho prežívanie týchto obsahov. Výskumom tejto problematiky sa zaoberalo niekoľko štúdií. Jednou z nich bol aj výskum, ktorého cieľom bolo získanie úplného prehľadu využívania médií mládežou, konkrétne študentmi stredných a základných škôl v SR. Zaoberal sa tým, akú dobu strávia deti pri sledovaní televízie, hraním počítačových hier alebo „surfovaním“ na internete, na rozdiel od čítania kníh. Okrem toho skúmal preferovanie typov programov, to, koľko detí malo záujem sledovať filmy s násilným obsahom atď.

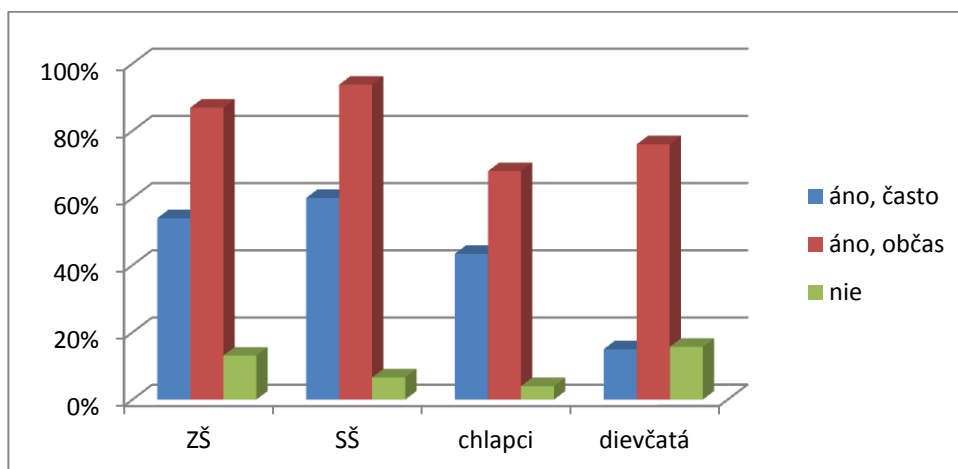
Cieľom výskumu bolo získať prehľad o návykoch televíznych divákov, a takisto aj náhľad do problematiky, ktorá sa týkala možného vplyvu sexuálnych a násilných filmov na správanie detí a ich posudzovanie násilných činov. Zisťoval sa napríklad typ najviac preferovaných mediálnych obsahov alebo obľúbené idoly z televíznych obrazoviek. Daný výskum bol robený na stredných a základných školách po celej SR. Zapojilo sa do neho celkovo 1096 žiakov, v rozmedzí veku 12-18 rokov. Zo základných škôl to bolo 497 žiakov a zo stredných škôl 599 žiakov. Čo sa týka pomeru chlapci: dievčatá, bolo to 52,7%:47,3%.

3.3 Televízne návyky

Sledovanie televízie u súčasnej mladej generácie ľudí je jednou z najčastejšie využívaných spôsobov, ako tráviť voľný čas. Na základe zistených údajov sme zistili, že televíziu počas pracovných dní sleduje denne 1-2 hodiny viac ako polovica respondentov, čo predstavuje 64,1%. Z toho necelá tretina respondentov uvádza, že svoj voľný čas trávi pozeraním televízie dokonca až 4 hodiny denne. Na rozdiel od pracovných dní je to cez voľné dni ešte viac. Takmer polovica respondentov sleduje televíziu 3 až 4 hodiny denne a viac ako jedna tretina respondentov (35,5%) uviedla, že vo voľných dňoch sleduje televíziu 5 a viac hodín. Z grafu takisto vyplýva, že mladší žiaci trávia viac času pri televíznej obrazovke ako starší žiaci. Čo sa týka pracovných dní, žiaci základných škôl trávia viac času sledovaním televízie ako žiaci stredných škôl, konkrétne sú to 3 až 4 hodiny denne. (ZŠ: 55,2% / SŠ: 44,8%). Ba dokonca sú sledovaniu televízie schopní venovať 5 a viac hodín (ZŠ: 65,2% / SŠ: 34,8%). Väčšina žiakov stredných škôl sa počas voľných dní možno viac prikláňa k 1-4 hodinovému sledovaniu televízie (SŠ: 60% / ZŠ: 40%), ale žiaci zo základných škôl sa viac prikláňajú k 5 a viac hodinovému pozeraniu (ZŠ: 57,1% / SŠ: 42,9%). Z výsledkov ďalej vyplýva, že mládež sa čoraz viac prikláňa k vysielanému obsahu komerčných televízií, ako sú horory, akčné filmy alebo komédie. Na prvé miesto v obľúbenosti televíznych žánrov sa celkom jednoznačne dostali komediálne televízne programy. Až 63,0% respondentov sa hlási k sledovaniu komédií a situačných komédií. Na druhé miesto z pohľadu najvyššej sledovanosti sa dostali hudobné hitparády a relácie tohto typu. Takto odpovedalo 47,2% respondentov. Celkovo zo žánrov sa na treťom mieste umiestnili horory, ktoré sleduje až 36,3% respondentov. Za zmienku tiež stoja akčné filmy a trilery, ktoré s obľubou sleduje 31,4% respondentov a kriminálne seriály a detektívky 22,4% respondentov. Z toho vyplýva, že mladí ľudia s obľubou sledujú filmy s násilnou tematikou. 33,7% respondentov si najradšej pozrie športové spravodajstvá a prenosy tohto typu. V obľúbenosti televíznych žánrov sa nestratia ani fantasy filmy alebo sci-fi filmy, ktoré si pozrie 25,5% respondentov a programy určené pre mládež, ktoré sleduje 22,2% respondentov. Na opačnom konci rebríčka sa nachádzajú

psychologické filmy, komixové filmy a programy s náboženskou tematikou, ktorých sledovanosť sa pohybuje od 2,2 do 5%. Pozoruhodné je zistenie, že záujem o sledovanie detektívok a kriminálnych seriálov je väčší u dievčat ako u chlapcov. U dievčat je to 52,5%, u chlapcov 47,5%. Čo sa týka ostatných kategórií filmov s násilným obsahom ako sú horory, sci-fi a fantasy filmy, akčné filmy a trilery, väčšiu prevahu majú chlapci. Najvýraznejší rozdiel sme mohli spozorovať pri akčných filmoch a trileroch. Tento typ žánru si rado pozrie 77,4% chlapcov v porovnaní 22,6% dievčat. Výsledky výskumu potvrdzujú, že ponuka vysielaných programov je veľmi bohatá na násilný obsah, čo je dosť znepokojujúce, pretože mladí ľudia sledujú televíziu najmä kvôli zábave a prílevu prezentovaných informácií. 60,8% respondentov vyjadrilo názor, že televízie sú plné násilných scén. Naopak 9,9% si myslí, že takéhoto programu sa v televízii nevyskytuje veľa, resp. nevyskytuje vôbec. Neutrálny názor má len 29,3% ľudí. V dnešnej dobe filmy s násilným obsahom nesleduje len 9,6% respondentov. Každý tretí respondent takéto filmy sleduje často a 59,9% respondentov si ich pozrie často. Podľa Mesárošovej a Nanišovej (2002) sú deti opakovane vystavované násilným obsahom a môžu to vnímať ako prirodzenú a bežnú súčasť života a prostredia, v ktorom žijú. Je teda menej pravdepodobné, že budú vedieť čeliť násiliu v reálnom živote. Ak si porovnáme údaje, zistíme, že na stredných školách žiaci sledujú tieto filmy často alebo aj občas (SŠ: 93,74% oproti ZŠ: 86,9%) a takéto filmy nesleduje vôbec len 6,6%. Čo sa týka základných škôl, je toto číslo o niečo väčšie (13,1%). U chlapcov výrazne viac prevláda sledovanie filmov s násilnou tematikou, kde často si ich pozrie 43,4%. Dievčatá viac inklinujú k občasnému sledovaniu týchto filmov (D: 68,2% / CH: 52,6%), resp. ich nepozerajú vôbec. Pre lepšiu predstavu sú spomenuté údaje v grafe č. 1.

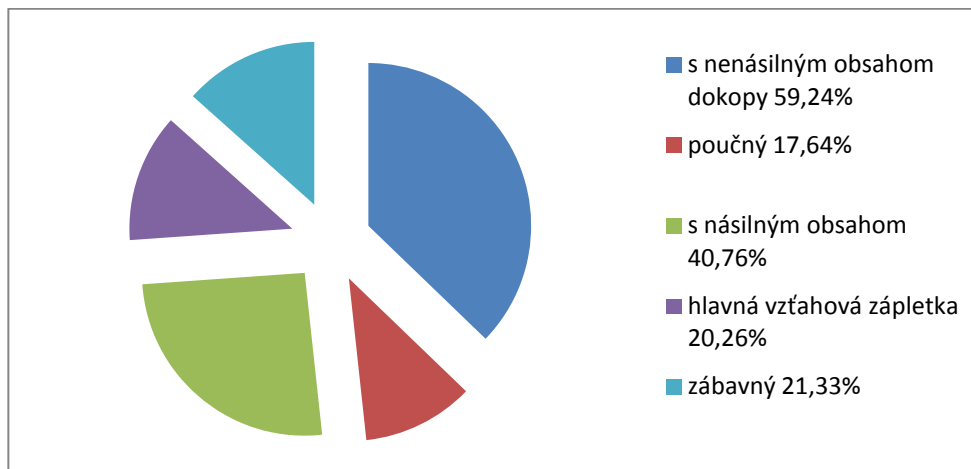
Graf č. 1 Sledovanie filmov s násilným obsahom

ZDROJ: www.sav.sk

Z dostupných zdrojov sme zistili výsledky o sledovaní televíznych žánrov s násilným obsahom. Zistili sme aj, či ľudia sami vyhľadávajú filmy s takýmto obsahom, a či sa tak sami dobrovoľne vystavujú násiliu na televíznych obrazovkách. Až 40,76% pokladá za svoj obľúbený film taký, v ktorých prevláda násilná tematika, ako sú napr. Transformers alebo Avatar. Naopak ako zábavný film či seriál označilo za svoj obľúbený 21,33% ľudí. K takýmto filmom patria napríklad Hangover, či seriál Priatelia. Telenovelu či romantické filmy rado sleduje 20,26% divákov. Sledujú tieto filmy najmä kvôli vzťahovej zápletke (napr. Rosamunde Pilcher, Esmeralda). Poučný film, napr. drámu (Forrest Gump, Zelená Míľa) si rado pozrie 17,64% divákov. Po sčítaní týchto troch kategórií, ktoré neobsahujú násilnú tematiku, sme zistili číslo 59,24%. Naopak tie žánre, ktoré prevládajú násilnými prvkami, tvoria 40,76%. Z toho vyplýva, že je mierna prevaha na strane nenásilných filmov. Na ilustráciu uvedených údajov slúži graf č. 2.

Graf č. 2 Obľúbený film respondentov

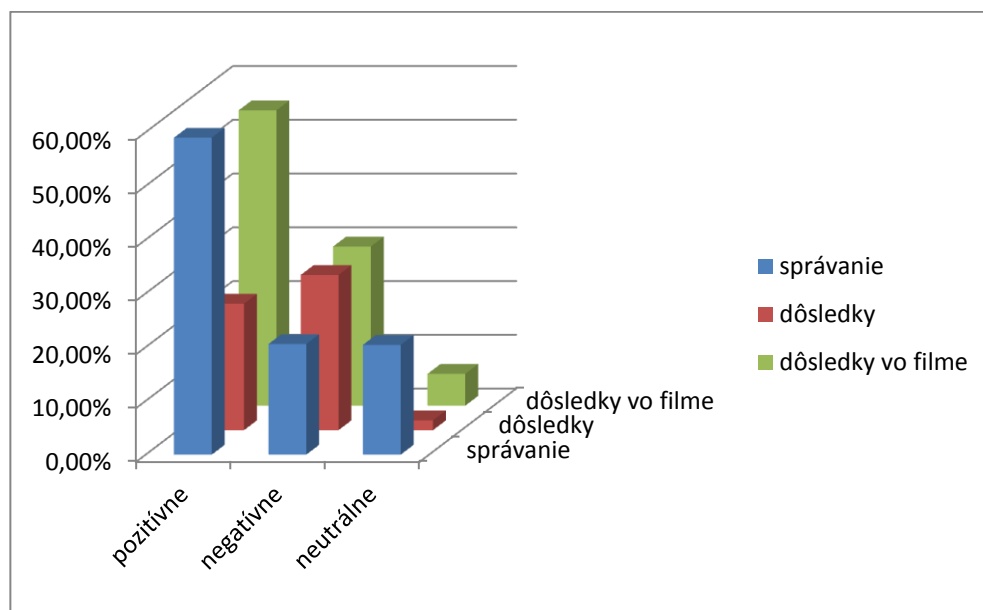

ZDROJ: www.sav.sk

Komparácia výsledkov ukázala, že existujú rozdiely v druhu uvedených obľúbených filmov medzi divákmi základných a stredných škôl. Všetci žiaci, teda aj na základných aj na stredných školách sledujú približne rovnako radi zábavné filmy. Pri ostatných typoch filmov je to už rôzne. Film, kde v dejovej línii prevláda vzťahová zápleтка, resp. romantické filmy považujú za najlepší viac žiaci na základných školách (ZŠ: 25,07% / SŠ: 16,38%). Naproti tomu poučný film, resp. film s dobrou zápletkou si rado pozrie výrazne viac žiakov stredných škôl (SŠ: 22,19% / ZŠ: 12,0%). Pozoruhodné je, že v kategórii filmov s násilným obsahom nebol zistený veľký rozdiel medzi žiakmi základných a stredných škôl (ZŠ: 39,20% / SŠ: 42,03%; priemer 40,76%). Z dôvodu vysokého počtu hodín, ktoré strávia pri televíznych obrazovkách je jasné, že sú vo veľkej miere vystavovaní zobrazenému násiliu v televízii. Fakt, že skoro každý druhý divák za svoje obľúbené filmy označí tie s násilnou tematikou naznačuje, že násilie, ktoré televízia ponúka, divákovi neprekáža. Mnoho mladých ľudí uviedlo, že keď filmový hrdina používa násilie, je to celkom v poriadku a nemá to žiadne dôsledky na správanie v realite, čo by sme mohli označiť ako veľký problém. Diváci sa ďalej vyjadrovali k správaniu svojej obľúbenej televíznej postavy a napodobňovaniu jej správania. 58,98% divákov označilo konanie svojho obľúbeného televízneho hrdinu kladne. Hodnotili napríklad milé, obetavé či

čestné správanie. Naopak negatívne či násilné prejavy ako napr. vulgárne, akčné správanie, vraždenie označilo za charakteristické pri svojej obľúbenej postave 20,58% divákov. 20,43% respondentov označilo u svojej obľúbenej postavy dobré aj zlé správanie (reálne) (považovali svojho hrdinu za zábavného a zároveň tvrdohlavého). 54,94% respondentov uvidelo pozitívne dôsledky správania u svojho obľúbeného televízneho hrdinu (bol priateľský...). 29,6% divákov označilo negatívne dôsledky činov svojich obľúbených televíznych postáv (napr. „správal sa milo, bol dobrý, ale skončil zle“). 5,92% uviedlo za zmiešané, teda dobré aj zlé dôsledky. Bez dôsledkov označilo správanie obľúbených postáv 9,54% respondentov. V prípade napodobňovania vidенých konaní by to malo negatívne dôsledky v 28,88% prípadoch. Naopak pozitívne dôsledky by to malo v 23,54% prípadoch. Ak by tieto dôsledky boli zmiešané, teda dobré aj zlé, tak by to ovplyvnilo len 1,84% respondentov. Čo sa týka konania bez akýchkoľvek dôsledkov, bavili by sme sa o číslе 22,2%. Odpovedať, ako by sa správali v skutočnom živote, nevedelo 23,54% respondentov. Z výsledkov výskumu vyplýva, že správanie zobrazované v televízii a jeho dôsledky celkom nekorešponujú s potenciálnymi dôsledkami, ak by sa tieto udalosti odohrávali v skutočnosti. Na základe toho sme vypracovali graf č. 3. 58,98% obľúbených hrdinov z televíznych obrazoviek bolo použitých na hodnotenie pozitívneho správania. No ak by sme chceli hovoriť o prevedení tohto konania do skutočnosti, bolo by v zhode s pozitívnymi dôsledkami oba 23,54% prípadov. To, ako sú vo filmoch prezentované násilné činy, či už bez potrestania alebo dokonca s odmenou, môže poznačiť a skresliť divákovo vnímanie či správanie. Môže to považovať za akceptovateľné a tolerované a riešiť tak svoje problémy či bežné každodenné situácie.

Graf č. 3 Správanie TV hrdinu a jeho potenciálne dôsledky v realite

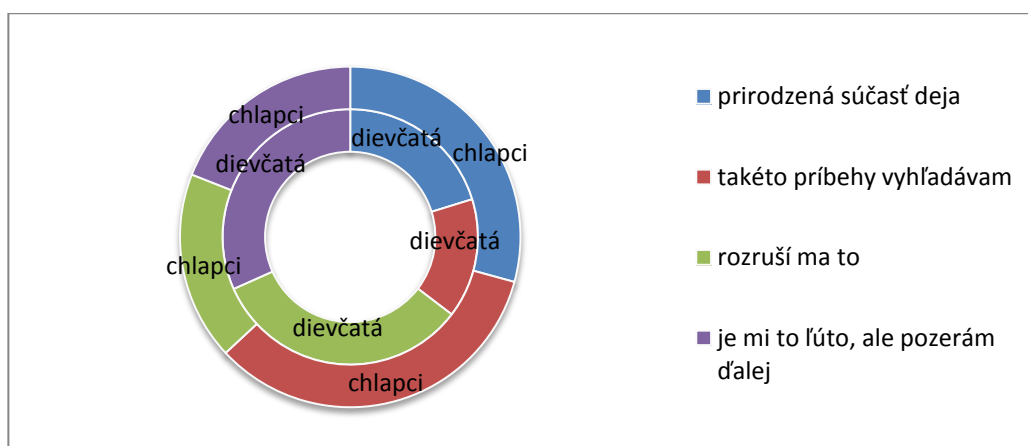
ZDROJ: www.sav.sk

3.4 Reakcie na násilie v televíznych programoch

Len malá časť mladej generácie počas sledovania násilnej scény v televízii prežíva negatívne emócie, čo je dosť zarážajúce zistenie, ktoré vyplýva z výsledkov výskumu. Respondentom bola položená otázka: „Je ti nepríjemné, keď vidíš v televízii alebo vo filme, že sa ľudia bijú alebo zabíjajú?“ Cieľom bolo zistiť reakcie detí na dané videné násilie vo filme a či v nich takéto scény vyvolávajú negatívne pocity, alebo to už skôr berú ako samozrejmú a sú voči nim „odolné“. Nepríjemný pohľad na danú scénu či negatívny pocit neprekáča zhruba každému druhému respondentovi, čo je dosť závažné zistenie. 23,9% respondentov nebolo schopných odpovedať a vyslovene nepríjemné sledovať takéto scény, v ktorých sa zabíja, priznalo len 22,1% z nich. Násilie je najčastejšie považované za prirodzenú súčasť deja u oboch pohlaví. Je to spôsobené častým sledovaním filmov s takýmto násilným obsahom. V porovnaní dievčat a chlapcov, ktorí sú rozrušení pri pozeraní násilných filmov, „vyhrávajú“ dievčatá (D: 69,3% / CH: 30,7%). Sledovanie bitky alebo smrti človeka vo filme neprekáča až 66,4% chlapcom.

To môže svedčiť o stereotypnej výchove detí a tolerancii spoločnosti k agresivite chlapcov. Podľa Říčana a Pithartovej (1995) sledovanie násilných scén oslabuje schopnosť súcitu. Názor na fungovanie sveta, v ktorom tvorí prirodzenú súčasť násilie a je považované za bežný čin v živote človeka ovplyvňuje časté sledovanie násilných televíznych programov. Prirodzenú súčasť života či deja v nejakom filme, ktorou je podľa divákov napríklad nespravodlivosť alebo krivda, vidí cca 53,7% respondentov. 36,3% si film pozrie až do konca aj napriek tomu, keď vidí krivdu či nespravodlivosť a je mu to ľúto. Len 6,8% respondentov priznalo, že ich násilná scéna rozruší a vypnú pri nej televízor, či preladia na inú stanicu. Čo je prekvapivé, nájdu sa aj takí, ktorí takéto príbehy vyhľadávajú. Takúto skupinu tvorí 3,2% respondentov. Prirodzenejšie, na rozdiel od dievčat, vedia chlapci viac „strávit“ krivdu či nespravodlivosť a považujú to za prirodzenú súčasť deja (CH: 61,8% / D: 38,2%), prípadne tieto filmy sami vyhľadávajú (CH: 71,4% / D: 28,6%). Čo sa týka rozrušenia videnej nespravodlivosti či krivdy na televíznej obrazovke, sú to zase prirodzenejšie dievčatá, ktoré majú v tomto smere väčšie zastúpenie (D: 62,2% / CH: 37,8%). Nájdu sa aj takí diváci, ktorým je to ľúto, no aj tak film pozerajú ďalej (D: 59,8% / CH: 40,2%).

Graf č. 4 Reakcie chlapcov a dievčat na videné násilie v televízii

ZDROJ: www.sav.sk

Skoro polovica respondentov, 47,85%, považuje násilie v televízii za ospravedlniteľné. 11,75% z nich nevedelo odpovedať. Ako neospravedlniteľné považuje takéto správanie 40,39% . Dôvody, ktoré môžu byť za následkami takýchto činov a diváci ich považujú za pochopiteľné či ospravedlniteľné, sú rôzne. Napríklad môžu podľa respondentov televízne postavy takto konať v dôsledku psychickej choroby (alkohol, nepríčetnosť), čo predstavuje 8,81% z celkového počtu názorov. Trochu väčšie číslo, 14,44% si myslí, že takéto správanie je spojené so sebaobranou. 24,54% respondentov uvádza, že takéto správanie je ospravedlniteľné, dokonca opodstatnené a že ho v plnej miere akceptujú. Ako dôvod uvádzajú napríklad žiarlivosť alebo pomstu. Nemožno sa potom čudovať, že sledovanie filmov s násilným obsahom a ich vnímanie ako beztrestné či ospravedlniteľné prispieva k neuvedomovaniu si reálnych dôsledkov a skreslenému postoju k agresii a násiliu. Nehovoriac o tom, že sa rodičia či pedagógovia nerozprávajú so svojimi deťmi o tom, čo videli v televízii. To môže v značnej miere ovplyvniť a zvýšiť riziko možného negatívneho vplyvu filmov s násilným obsahom na prežívanie a správanie mládeže. Diváci sú zvyknutí na násilie v televízii. Najčastejšie (48,3%) sa o videných záberoch z televíznych obrazoviek respondenti rozprávajú so svojim kamarátom/kamarátkou, čo vyplýva aj z výsledkov výskumu. O niečo menej o tom diskutujú so svojimi rodičmi (9,9%). Celkom najmenej je táto téma preberaná so súrodencami (7,3%). No najviac zarážajúce je, že takmer každý tretí človek sa o tom nerozpráva s nikým. V porovnaní základných a stredných škôl sa o tom s rodičmi rozpráva viac žiakov základných škôl ako stredných škôl (ZŠ: 12,0% / SŠ: 8,1%), takisto so súrodencami (ZŠ: 7,7% / SŠ: 6,9%). Opačne, s kamarátom/kamarátkou sa o videnom násilnom televíznom obsahu rozpráva viac stredoškolákov (SŠ: 50,5% / ZŠ: 45,6%). Diskutovať s deťmi o takýchto televíznych príbehov je potrebné, o čom svedčia aj poznatky, ktoré sme získali z výskumu. Nestačí len sledovať televíziu, ale treba o tom hovoriť aj s rodičmi. O tom, čo sme tam videli, či je to vhodné/nevhodné, reálne/nereálne...a pod. Podľa dostupných zdrojov, je jasné, že dospelí ľudia, ktorí pozerajú televízne programy spolu s deťmi, a následne sa s nimi o tom rozprávajú, zvyšujú schopnosť a kvalitu detí učiť sa.

Podľa Hradiskej (1997), ak sa majú deti možnosť s niekým porozprávať o vidných negatívnych zážitkoch a emóciách, menej sa to potom odrazí v ich ďalšom psychickom vývine. O tom svedčí aj fakt, že mediálna výchova by mala byť zaradená do základného vyučovacieho procesu.

ZÁVER

Dôsledky mediálneho násilia nie sú nevyhnutné, ani nemenné, ani rovnaké pre rôzne zobrazenie násilia v televíznych programoch a rôzne okolnosti ich sledovania. Sú v interakcii aj s inými príčinami kontaktu s násilím (napr. osobné skúsenosti), menia sa v závislosti od kontextu, v ktorom je násilie prezentované, aj od vlastností diváka. Na základe dostupných údajov môžeme konštatovať, že pri častom sledovaní programov s násilnou tematikou môže dôjsť k určitej desenzitizácii. Agresívne správanie a násilie hlavného hrdinu pri riešení určitých problémov a situácií sa môže stať tolerované, ba dokonca aj akceptované. Tento vzťah nemusí byť priamočiary, no nebezpečenstvo dlhodobého vplyvu násilia na správanie ľudí (od stotožnenia sa s násilím, až po jeho agresívny prejav) sa zvyšuje s častým sledovaním agresívnych a násilných scén na televíznych obrazovkách. Fakt, že násilie je prezentované na obrazovkách takým spôsobom akým je, že sa v súčasnosti berie ako „normálne“, môže ovplyvniť celkový postoj k násiliu tým, že vplyva na divákov vnímanie a prežívanie týchto obsahov. Táto informácia je veľmi cenná a je veľmi potrebné zohľadňovať ju pri usmerňovaní a vychovávaní detí. V súvislosti s nadobudnutými výsledkami je potrebné spomenúť niektoré navrhnuté riešenia. Jednou z alternatív, ako predchádzať neželanému, resp. škodlivému vplyvu sledovania násilia v televízii na detských divákov, je podporovanie aktívneho využívania a posilňovanie mediálnej výchovy (etická, resp. občianska náuka v školskom vyučovaní). Tak isto je potrebné mediálne vzdelávanie pre pedagógov (napr. workshopy alebo písomné materiály) o nebezpečenstvách využívania mediálnych technológií pre deti a dospelých, a taktiež opodstatnenie vzdelávania žiakov pre nadobudnutie zručností, ktoré sú nevyhnutné pri využívaní mediálnych technológií a pri osvojovaní si kritického hodnotenia techník a spôsobov, špecifického jazyka a konvencií, ktoré sa používajú v procese mediálnej komunikácie. Okrem sledovania televíznych obsahov sa to týka aj reklám, či internetového obsahu a príspevkov. V súčasnosti sú mladí ľudia technicky vyspelejšou generáciou,

a túto skutočnosť treba využiť pri vytváraní nových foriem spolupráce, ako sú napríklad podporovanie tvorby záujmových diskusných skupín, alebo organizovanie diskusných fór, kde je možné zapojiť okrem samotných škôl aj žiacke školské rady. V tomto kontexte vystupuje do popredia potreba diskusie, a taktiež potreba mediálnej výchovy. Toto by mohol byť jeden zo spôsobov, ako aspoň čiastočne prispieť k akémusi usmerňovaniu mladých ľudí k získaniu a osvojeniu si nadhľadu, uprednostňovaniu obsahov hodnotných a bezpečných, ktoré sú ponúkané mediálnymi technológiami.

Je potrebné zdôrazniť, že právna úprava regulovania televízneho vysielania sa nezameriava na úplné zakázanie zobrazovania násilia v televízii. Je nutné určiť, aké násilie nemá vplyv, a aké násilie môže mať negatívny dopad na divákov. Zákon síce rozlišuje, ale veľmi obecným spôsobom, ktoré programy sú vhodné pre divákov akéhokoľvek veku, a ktoré by sú určené iba pre dospelých, kde je existuje predpoklad akéhosi kritického odstupe od sledovania obsahu. Týmto je vyhradený priestor aj takým programom, kde sa objavuje veľké množstvo násilných scén. Právna úprava je však v tomto ohľade mierne nepresná, pretože nepoužíva konkrétne, ale iba hrubé triedenie programov na tie, ktoré môžu narušiť či ohroziť fyzický, psychický alebo mravný vývoj detí a mladistvých a na tie, ktoré sú z tohto hľadiska v poriadku. Pre posilnenie právnej istoty prevádzkovateľov vysielaní aj pre samotných divákov by bola vhodnejšia jemnejšia kategorizácia programov z hľadiska ich vhodnosti pre jednotlivé vekové skupiny divákov.

Na záver treba poukázať na to, že právna úprava regulácie mediálneho násilia nie je sebaspasiteľná. Veľká váha zodpovednosti leží na „neprávnych systémoch“ regulácie správania, ktoré predstavuje výchova v rodine, v škole a ďalšie faktory širšieho sociálneho prostredia. Hovorí sa, že je predovšetkým úlohou rodičov kontrolovať, čo ich deti sledujú v televízii, a podporovať u nich iné, sociálne užitočné aktivity, než je sledovanie televízie.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Zoznam použitých slovenských zdrojov

DINKA, P. 2008. *Slovenské masmédiá – metódy manipulácie*. Bratislava: Politologický odbor Matice slovenskej, 2008, ISBN 978-80-8061-328-0.

DRVOTA, S. 1983. *Od zvierata k človeku*. Bratislava: Smena, 1983
STRMEŇ, L. - RAISKUP, J. CH. 1998.

HRADISKÁ, E. 1992. *Násilie a agresivita na televíznej obrazovke*. Bratislava: STV, 1992.

LOVAŠ, L. 2000. *Sociálne normy a spravodlivosť v sociálnej psychológii*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika, 2000, ISBN 80-7097-417-6.

MESÁROŠOVÁ, B., NANIŠTOVÁ, E. 2002. *Násilie v masmédiách a jeho vplyv na detského diváka*. In Dobrý človek (pedagogicko-psychologicko-kultúrny pohľad). Editor Michalov, J., Kondrla, P. Vydanie prvé. Nitra : Filozofická fakulta UKF, 2002. ISBN 80-8050-557-8.

TOSCANI, O. 1996. *Reklama je navoňaná zdochlina*. Bratislava : Slovart, 1996, ISBN 80-7145-221-1.

Zoznam použitých zahraničných zdrojov

ČERMÁK I. 1999. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: FAKTA, 1999, ISBN 80-902614-1-8.

DeFLEUR, M. 1970. Podľa KUNCZIK, M. 1995. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1995, ISBN 80-7184-134-X.

JIRÁK, J. - KÖPPLOVÁ, B. 2003. *Média a spoločnosť – stručný úvod do studia médií a mediálnej komunikace*. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-697-7.

KAMARÝT, J. 1998. *Polemologický prístup k fenoménu agrese, násilí a pôvodu válek*. Čsl. Psychologie, 1998.

McQUAIL, D. 2009. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7637- 574-5.

ŘÍČAN, P., PITHARTOVÁ, D. 1995. *Krotíme obrazovku : jak vést děti k rozumnému užívání médií*. 1 vyd. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-084-7.

VACÍNOVÁ, M. 1995. *Psychologie a společenská výchova*. Praha: Victoria publishing, 1995, ISBN 80-7187-006-4.

Zoznam použitých internetových zdrojov

http://archiv.aspekt.sk/cit_det.php?IDcit=38

<http://police.fara.sk/sagitarius/6povm.pdf>

<http://www.sav.sk/journals/zurnal/full/oz0297i.pdf>

ZOZNAM GRAFOV

Graf č.1	33
Graf č.2	34
Graf č.3	36
Graf č.4	39

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Martina Mitická

Odbor: Sociálna a mediálna komunikácia

Forma štúdia: kombinované štúdium

Názov práce: Sexizmus a násilie ako produkt zábavného priemyslu

Rok: 2012/2013

Počet strán textu bez príloh: 33

Celkový počet strán: 45

Počet titulov slovenských použitých zdrojov: 6

Počet titulov zahraničných použitých zdrojov: 7

Počet internetových zdrojov: 3

Vedúci práce: JUDr. Martin Solík, PhD.